

Målnummer:	Ö3522-04	Avdelning:	1
Domsnummer:			
Avgörandedatum:	2006-11-16		
Rubrik:	Frågan om en fordran som det allmänna har mot en återbetalningsberättigad konkursgäldenär uppkommit före eller efter konkursutbrottet saknar betydelse för om fordran skall läggas till grund för avräkning enligt lagen (1985:146) om avräkning vid återbetalning av skatter och avgifter.		
Lagrum:	<ul style="list-style-type: none">• 5 kap. 15 § konkurslagen (1987:672)• 2 § lagen (1985:146) om avräkning vid återbetalning av skatter och avgifter		
Rättsfall:	RÅ 1964 ref. 42		

REFERAT

M&M Garderobsinvest AB försattes i konkurs den 11 juli 2002. Staten hade då inte några fordringar på bolaget och inte heller några skulder till detta. Efter konkursbeslutet fick emellertid bolaget dels en skuld till staten för bl.a. rättshjälpskostnad, dels en fordran på överskjutande skatt.

Kronofogdemyndigheten i Stockholm beslöt den 31 oktober 2003 enligt lagen (1985:146) om avräkning vid återbetalning av skatter och avgifter att ta i anspråk bolagets tillgodohavande på skattekontot för avräkning mot dess skulder för kvarstående skatt med 500 kr och för rättshjälpsavgift med 19 446 kr.

Stockholms tingsrätt

Bolagets konkursbo överklagade i Stockholms tingsrätt och yrkade att tingsrätten skulle förordna att avräkningen skulle undanröjas och att utbetalning till konkursboet skulle ske med 19 946 kr.

Till utveckling av sin talan anförde konkursboet i huvudsak följande. M&M Garderobsinvest AB försattes i konkurs den 11 juli 2002. Vid konkursutbrottet förelåg inga skulder i allmänna mål. Under konkursen har skattedeclarationer upprättats vilket medfört att tidigare åsatta skönstaxeringar har undanröjts samt omprövningsbeslut meddelats och ett tillgodohavande på skattekontot har därmed uppstått. Tillgodohavandet uppgick per slutet av oktober 2003 till 19 946 kr. Genom det överklagade beslutet avräknade kronofogdemyndigheten tillgodohavandet på skattekontot mot två staten tillkommande fordringar avseende rättshjälpskostnader och förrättningskostnader som faststälts under år 2003, dvs. efter konkursutbrottet. - Avräkningslagen är ett kvittningsliknande institut som tillkommit för att likställa staten med övriga borgenärer. De begränsningar som gäller för kvittning beträffande privaträttsliga fordringar skall även tillämpas vid sådan kvittning som avses med avräkningslagen. Eftersom de fordringar som staten avräknat tillgodohavandet mot har uppkommit efter konkursutbrottet, får de inte användas till kvittning i konkurs, se 5 kap. 15-17 §§ konkurslagen. Konkursboets fordran på skattekontot borde istället ha utbetalats till konkursbolaget. Det aktuella beslutet om avräkning innebär även att bestämmelserna i förmånsrättslagen angående i vilken ordning konkursgäldenärs skulder skall betalas, åsidosätts till nackdel för övriga borgenärer. Staten skulle således, utöver den förmånsrätt som tillkommer

staten enligt förmånsrättslagen, ytterligare gynnas på övriga borgenärers bekostnad. Sammanfattningsvis är beslutet felaktigt, eftersom kronofogdemyndigheten avräknat en fordran som uppkommit efter konkursutbrottet samt beslutet innebär att reglerna i förmånsrättslagen åsidosatts.

Skatteverket anförde i huvudsak följande. Av 2 § avräkningslagen framgår att om någon har rätt till sådant belopp som avses i 1 § avräkningslagen och det allmänna har en fordran, som är registrerad i utsöknings- och indrivningsdatabasen enligt lagen (2001:184) om behandling av uppgifter i kronofogdemyndighetens verksamhet och drivs in enligt bestämmelserna i lagen (1993:891) om indrivning av statliga fordringar m.m., skall från beloppet räknas av så mycket som kan gå till betalning av fordringen, om inte annat följer av bestämmelser i avräkningslagen. Med det allmännas fordran avses också förrättningskostnader i målet enligt 17 kap. 1 § UB, och endast belopp som överstiger det allmännas fordran får betalas ut. - Avräkning är ett clearingförfarande mellan den restitutionsberättigade/gäldenärens olika konton hos olika myndigheter och innebär att den skattskyldiges rätt att få ut en restitutionsfordran begränsas till vad som återstår sedan avräkning ägt rum. Tredje man kan inte åberopa bättre rätt till en restitutionsfordran än vad den skattskyldige har. Avräkning skall ske även i de fall den skattskyldige är försatt i konkurs, och en konkursgäldenärs restitutionsfordran ska tillgodogöras konkursboet endast i den mån det finns något överskott efter avräkning. Av 5 § avräkningslagen framgår under vilka omständigheter kronofogdemyndigheten får underlåta avräkning men inga av dessa omständigheter är för handen. Överskottet på skattekontot orsakades av att skattemyndigheten den 29 oktober 2003 beslutade att ompröva vissa skattebeslut avseende bl.a. arbetsgivaravgifter och avdragen skatt för perioden 0207 samt mervärdesskatt för perioden 0206. - På det renodlade skatteområdet saknar bestämmelserna om kvittning betydelse i den mån avräkning kan göras enligt avräkningslagen. I avräkningslagen finns inte några särskilda inskränkningar, eller någon hänvisning till annan lagstiftning, utöver att avräkning får underlåtas i vissa fall. De inskränkningar som kan gälla vid kvittning i eller utom konkurs saknar således helt betydelse vid avräkning. I nu aktuellt fall föreligger inte särskilda skäl att underlåta avräkning. Skatteverket anser att avräkningen har skett i enlighet med gällande regelsystem.

Konkursboet anförde i yttrande över Skatteverkets yttrande bl.a. följande. Ett clearingförfarande är inte något självständigt rättsinstitut utan är detsamma som kvittning. Detta innebär bl.a. att avräkning (kvittning) inte kan genomföras i vidare mån än vad som anges i avräkningslagen eller annan författning. I avräkningslagen finns ingen särbestämmelse beträffande den restitutionsberättigades konkurs. Avräkningslagens tillämpningsområde sträcker sig endast till det obligationsrättsliga mellan den restitutionsberättigade och staten, men lagen omfattar inte förhållandet mellan staten och den restitutionsberättigades borgenärer. Bestämmelserna i konkurslagen äger därför tillämpning. Enligt 5 kap. 1 och 17 §§ konkurslagen kan endast fordringar som uppkommit innan konkursbeslutet göras gällande i en konkurs. Av 5 kap. 15 § samma lag följer att endast fordringar som får göras gällande i konkursen kan användas till kvittning. Eftersom de fordringar som staten använt till kvittning/avräkning har uppkommit efter det att konkursbeslutet meddelades, innebär detta att förutsättningar för avräkning saknas.

Tingsrätten (rådmannen Thore Brolin) anförde i beslut den 17 februari 2004:

Skäl

Tingsrätten konstaterar inledningsvis att de statliga motfordringar för vilka avräkning skett samt konkursboets restitutionsfordran på grund av skatt i och för sig är sådana fordringar som avses i 1 och 2 §§ avräkningslagen. Av 2 § avräkningslagen följer att avräkning därmed skall ske. Konkursboet har

emellertid invänt att avräkning inte får ske eftersom de aktuella fordringarna uppkommit först efter det att gäldenären försatts i konkurs.

De skäl som konkursboet anfört till stöd för sin talan kan inte anses utgöra sådana särskilda skäl som enligt 5 § 3 punkten avräkningslagen medför att kronofogdemyndigheten skall underlåta avräkning. Av förarbetena till avräkningslagen framgår att avräkning är ett speciellt kvittningsförfarande och att syftet med avräkningslagen bl.a. är att likställa staten med andra borgenärer, se prop. 1984/85:108 s. 19 och 34. Av förarbetena framgår vidare att avräkning skall ske även om den restitutionsberättigade är försatt i konkurs och en konkursgäldenärs restitutionsfordran således endast skall tillgodoföras konkursboet i den mån det finns något överskott efter avräkning, se prop. 1984/85:108 s. 47. Lagrådet har yttrat att av lagförslaget måste anses följa att restitutionsfordran avseende skatt eller avgift i fortsättningen inte kan tas i anspråk genom kvittning (avräkning) i vidare mån än vad som särskilt föreskrivs i avräkningslagen eller annan författning, se prop. 1984/85:108 s. 103.

Vid en samlad bedömning finner tingsrätten att syftet med avräkningslagen inte har varit att ge staten större möjligheter till kvittning i konkurs än övriga borgenärer. Detta innebär att staten är bunden av de begränsningar som gäller för övriga borgenärer vad avser fordringar som används till kvittning i konkurs. Av 5 kap. 1 och 15 §§ framgår att kvittning i konkurs får ske endast för fordringar som uppkommit innan konkursbeslutet meddelades. Eftersom de i ärendet aktuella fordringarna uppkommit efter det att konkursbeslutet meddelades finner tingsrätten att avräkning inte får ske. Konkursboets talan skall därmed bifallas.

Slut

1. Kronofogdemyndighetens beslut om avräkning den 31 oktober 2003 upphävs.
2. Kronofogdemyndigheten skall till M&M Garderobsinvest AB:s konkursbo utbetala 19 946 kr.

Svea hovrätt

Skatteverket överklagade i Svea hovrätt och yrkade att hovrätten skulle, med ändring av tingsrättens beslut, fastställa kronofogdemyndighetens beslut om avräkning.

Konkursboet bestred ändring.

Hovrätten (hovrättslagmannen Bengt Sjögren samt hovrättsråden Kerstin Frideen och Mikael Mellqvist, referent) anförde i beslut den 27 juli 2004:

Skäl

Såväl avräkningslagen som konkurslagen ger borgenären (nu staten) en utvidgad rätt till kvittning jämfört med vad som gäller enligt allmänna fordringsrättsliga principer. Den i praktiken, i de allra flesta fall, mest betydelsefulla skillnaden mellan de två regelverken är att avräkningslagen enbart gäller till förmån för staten medan konkurslagens bestämmelser gäller generellt för alla borgenärer.

Den fråga som nu är föremål för hovrättens prövning är huruvida staten med stöd av avräkningslagen äger rätt att fullgöra sin skuld till konkursboet genom att avräkna (kvitta) den mot statens nämnda fordran, trots att bestämmelserna i 5 kap. 1 § och 15 § första stycket konkurslagen inte medger kvittning då fordran har uppkommit i tiden efter konkursbeslutet. Bestämmelserna i avräkningslagen ställer däremot inte upp något krav på tidpunkten för fordringens uppkomst för rätt till avräkning. Den avgörande frågan är kort och

gott om avräkningslagens eller konkurslagens bestämmelser skall reglera statens kvittningsrätt i förevarande fall.

I äldre praxis (se RÅ 1962 ref. 64 och 1964 ref. 42) har utan närmare motivering vid tillämpningen av tidigare bestämmelser motsvarande nuvarande avräkningslagen ansetts att avräkning skall ha företräde. Av uttalanden i de förarbeten som föregick den nu gällande avräkningslagen torde också kunna utläsas att någon ändring av innebörden av bestämmelserna i angivet hänseende inte åsyftades (se Ds Fi 1983:24 s. 30 och prop. 1984/85:108 s. 47). Även i doktrinen har man anslutit sig till en sådan tolkning (se Stefan Lindskog, Kvittning, 2 uppl., 1993, s. 88 f.).

Mot bakgrund av vad som nu anförts - och då det i föreliggande ärende inte finns skäl att göra någon annan bedömning - skall statens överklagande bifallas.

Slut

Med ändring av tingsrättens beslut fastställer hovrätten kronofogdemyndighetens beslut den 31 oktober 2003 om avräkning genom vilket ianspråk tas 19 946 kr avseende överskott på M&M Garderobsinvest AB:s i konkurs skattekonto vilket krediteras skuld nummer 5 och 6 i utsöknings- och indrivningsdatabasen.

Högsta domstolen

Konkursboet överklagade och yrkade att HD skulle fastställa tingsrättens beslut.

Skatteverket bestred ändring.

HD avgjorde målet efter föredragning.

Föredraganden, rev.sekr. Christer Thornefors, föreslog i betänkande följande beslut:

Skäl

Frågan i målet är huruvida staten har rätt att med stöd av avräkningslagen i den föreliggande situationen räkna av sina fordringar på konkursboet mot sina skulder till detta.

I 5 kap. 15 § konkurslagen (121 § gamla konkurslagen) stadgas att en borgenär kan använda en fordran hos gäldenären till kvittning mot en fordran som gäldenären hade mot borgenären när konkursbeslutet meddelades. För att kvittning skall få ske i konkurs krävs således enligt bestämmelsen att fordringar och skulder förelåg när gäldenären försattes i konkurs. Något motsvarande krav finns inte i lagen (1985:146) om avräkning vid återbetalning av skatter och avgifter.

Avräkningslagen, som gäller endast fordringar avseende skatter och avgifter, infördes 1985 till följd av att det allmänt ansågs otillfredsställande att staten enligt då gällande regler i vissa fall tvingades betala ut medel till personer som fick en fordran på staten, trots att de samtidigt hade en skuld till staten.

I förarbetena till lagen (prop. 1984/85:108 s. 19) konstaterades att avräkningsförfarandet liknar det civilrättsliga kvittningsförfarandet, men att det inte skall förväxlas med detta. Avräkning kan, enligt departementschefen, sägas vara ett speciellt kvittningsförfarande med delvis andra rättsverkningar än kvittning. Några större skillnader i förhållande till institutet kvittning synes emellertid inte föreligga, i vart fall inte vid den praktiska tillämpningen.

En grundläggande rättslig princip är att en lag som är att anse som speciallag

vinna företräde vid konkurrens med en lag av mer allmän karaktär. Detta har kommit till uttryck bl.a. i bestämmelsen i 1 kap. 6 § konkurslagen. Då avräkningslagen får anses reglera en situation som i förhållande till förfarandet i konkurs är av mer speciellt slag får den förra lagen med tillämpning av denna princip anses vinna företräde framför konkurslagen.

I förarbetena till avräkningslagen har den i målet föreliggande situationen behandlats, dvs. lagens förhållande till reglerna om kvittning i konkurs (se Ds Fi 1983:24 s. 30 och a. prop. s. 47). Där anförs att avräkning skall ske även om gäldenären är försatt i konkurs, en åsikt som stämmer väl överens med intentionerna bakom lagen, vilka var att ge staten något av en särställning i föreliggande situationer.

Från praxis finns visst stöd för denna uppfattning att hämta i vart fall i rättsfallet RÅ 1964 ref. 42.

Bärande skäl finns således för att låta reglerna om avräkning vinna företräde framför konkurslagens regler. Konkursboets överklagande skall därför avslås.

HD:s avgörande

HD avslår överklagandet.

HD (justitieråden Svensson, Regner, Victor, referent, Lindeblad och Nyström) meddelade den 16 november 2006 följande slutliga beslut:

Skäl

Enligt lagen (1985:146) om avräkning vid återbetalning av skatter och avgifter (avräkningslagen) skall kronofogdemyndigheten från belopp som återbetalas eller annars utbetalas av det allmänna på grund av vissa i lagen angivna bestämmelser avräkna så mycket som kan gå till betalning av vissa fordringar som det allmänna har mot den som har rätt till återbetalningen eller utbetalningen. Med tillämpning av lagen beslöt kronofogdemyndigheten den 31 oktober 2003 att från överskjutande belopp på M&M Garderobsinvest AB:s skattekonto avräkna 19 946 kr.

M&M Garderobsinvest AB hade försatts i konkurs den 11 juli 2002. Konkursboet överklagade kronofogdemyndighetens beslut och yrkade att beslutet om avräkning skulle undanröjas och att ett belopp som motsvarade det avräknade beloppet skulle utbetalas till konkursboet. Sedan tingsrätten bifallit konkursboets yrkanden och hovrätten därefter fastställt kronofogdemyndighetens beslut har konkursboet i HD yrkat att tingsrättens beslut skall fastställas.

Som grund för yrkandet har konkursboet åberopat att de fordringar mot M&M Garderobsinvest AB som utgjort underlag för kronofogdemyndighetens beslut har uppkommit efter konkursutbrottet. Konkursboet har gjort gällande att detta innebär att fordringarna inte får användas för avräkning på grund av bestämmelserna i 5 kap. 15 § jämfört med 5 kap. 1 § konkurslagen. Av bestämmelserna framgår att en förutsättning för att någon skall få använda en fordran mot en konkursgäldenär till kvittning i konkurs mot fordran som konkursgäldenären har mot honom är att borgenärens fordran har uppkommit före konkursbeslutet.

Skatteverket har häremot invänt att de inskränkningar som kan gälla vid kvittning i eller utom konkurs saknar betydelse vid avräkning enligt avräkningslagen. Under vilka omständigheter som kronofogdemyndigheten får underlåta avräkning framgår av 5 § avräkningslagen. Några sådana omständigheter föreligger emellertid inte.

När avräkningslagen infördes år 1985 innebar detta en utvidgning av det allmännas möjligheter att ta i anspråk återbetalningar av skatter och avgifter

för betalning av fordringar som det allmänna har på den återbetalningsberättigade. I förarbetena anfördes att det avräkningsystem som lagen bygger på inte skulle förväxlas med det allmänna kvittningsförfarandet och att det delvis hade andra rättsverkningar än kvittning (prop. 1984/85:108 s. 19). När det gäller avräkningsförfarandets förhållande till reglerna om kvittning i konkurs (jfr 1 kap. 6 § konkurslagen) sades (se Ds Fi 1983:24 s. 30, med hänvisning till bl.a. RÅ 1964 ref. 42, samt a. prop. s. 47, 66 och 74) att avräkning skall ske även om gäldenären är försatt i konkurs.

Frågan om en fordran som det allmänna har mot en återbetalningsberättigad konkursgäldenär uppkommit före eller efter konkursutbrottet saknar mot den angivna bakgrunden betydelse för om fordran skall läggas till grund för avräkning enligt avräkningslagen. Då det såsom målet här föreligger till bedömning också saknas förutsättningar att underlåta avräkning med stöd av 5 § avräkningslagen skall konkursboets överklagande avslås.

HD:s avgörande

HD avslår överklagandet.

HD:s beslut meddelat: den 16 november 2006.

Mål nr: Ö 3522-04.

Lagrum: 5 kap. 15 § konkurslagen (1987:672) och 2 § lagen (1985:146) om avräkning vid återbetalning av skatter och avgifter.

Rättsfall: RÅ 1964 ref. 42.

Sökord: Konkurs; Kvittning; Avräkningslagen
